

Роль засобів масової інформації в Православній Церкві та їхній вплив на суспільство

Ростислав Дідух, протоієрей Миколай Цап

У даній статті автор пропонує ознайомитись із проблемою поширення слова Божого за допомогою світських та церковних засобів масової інформації, їх взаємодії.

Ключові слова: Церква, Православ'я, засоби масової інформації, євангелізація, вплив на аудиторію, інтернет.

Зважаючи на існування на території України трьох Православних конфесій, у даній статті обрані рамки опису діяльності церковних ЗМІ в УПЦ Київського Патріархату.

Проблемам взаємодії світських та церковних засобів масової інформації (релігійної журналістики) присвячені праці Ю. М. Коминко, О. О. Оксюк, Л. О. Івшиної та інших.

Мета дослідження полягає в тому, щоб окреслити можливі сфери взаємодії світських медіа з Церквою, також дослідити характер висвітлення релігійно-церковного життя в Україні на сторінках загальнонаціональних видань і телеканалів та визначити основні завдання світських ЗМІ в цьому напрямі.

Об'єктом дослідження є релігійна журналістика України, яка має стосунок до світських мас-медіа. Конфесійні ЗМІ ми також зараховуємо до сфери релігійної журналістики.

У сучасному світі ми стикаємося з розвитком засобів, способів і можливостей передачі інформації. Збільшується швидкість інформаційного обміну; у розпорядженні людства виявляються все більш досконалі технології – супутникове телебачення, мобільний зв'язок і, зрештою, – інтернет.

У наш час, в епоху максимальної прозорості та відкритості, будь-яка активна діяльність Православної Церкви (соціальна, місіонерська, молодіжна тощо) привертає до себе пильну увагу громадськості. І серед цієї різновекторної та багатогранної роботи саме висвітлення соціальної активності Церкви в сучасних ЗМІ та соцмережах не може не ставити питання про те, у якій формі та, головне, у якій мірі Церква повинна привертати увагу громадськості до власної соціальної роботи, враховуючи, що саме ця форма активності претендує на повсякденне втілення в життя найважливіших заповідей Христа про співчуття, милосердя та любов до ближнього.

«Ідіть, і навчайте всі народи, хрестячи їх в ім'я Отця і Сина і Святого Духа, навчаючи їх берегти все, що Я вам заповідав» (Мф. 28, 19-20) – говорить Ісус Христос до нас через євангеліста Матфея. І вже в цих словах кожен із нас може побачити зв'язок Ісуса Христа, Його Церкви та засобів масової інформації. Сам Спаситель використовує євангелістів та апостолів, щоб поширити інформацію, зокрема донести Слово Боже до людей.

Українська Православна Церква Київського Патріархату свою позицію щодо діяльності в інформаційному просторі неодноразово висловлювала на засіданні Архієрейських та Помісного соборів. Так Архієрейський Собор УПЦ Київського Патріархату, що відбувся 22 серпня 2000 року в місті Києві, у 16-му пункті постанови, закликав:

«Зважаючи на велике значення, яке має для становлення Помісної Української Православної Церкви швидке розповсюдження правдивої та об'єктивної інформації щодо подій в українському та світовому православ'ї, Собор закликає всіхвірних нашої Церкви підтримувати церковні засоби масової інформації»¹.

А щодо більш широкого способу поширення слова Божого йдеться в документі «Послання до Пастирів», прийнятому на засіданні Архієрейського собору від 21 жовтня 2010 року. Проблема співпраці Церкви та ЗМІ висвітлена в II-му розділі документа «Проповідь і навчання». У ній записано:

¹ Архієрейський Собор УПЦ Київського Патріархату 22. 08. 2000 [Електронний ресурс].

«Нинішній час відзначається свободою для проповіді, а тому пастирі Церкви повинні використовувати всі можливості для її звершення:

- налагоджувати співпрацю із засобами масової інформації, завдяки яким є можливість доносити істини віри, розповідати про життя Церкви ширшій, ніж окрема парафія, аудиторії;
- активно сприяти розповсюдженню загальноцерковних ЗМІ – газети «Голос Православ'я», журналу «Православний вісник»; у випадку можливості організувати власні газети, інформаційні листки тощо» (5-й пункт послання)².

ЗМІ сьогодні – дійсно потужна сила, яка формує думку людей і може служити як добру, так і злу. Церковні засоби масової інформації є одним із найважливіших напрямків місіонерської діяльності Церкви. Знаряддям для утвердження церкви й армії, а, отже, і держави на сьогоднішній день слугують:

- 1) друковані видання (газети, журнали, листки, брошури);
- 2) телебачення та радіо (релігійно-просвітницькі програми на різних телеканалах та радіостанціях України);
- 3) інтернет (офіційний інтернет-ресурс Церкви, єпархій та релігійних організацій, братств, порталів та сторінок у соціальних мережах).

Церковні друковані органи спрямовані на виховання людини, особливо молоді, на християнізацію сучасного світу, захист людської спільноти від духовної деградації, морального розтління. У даний час ми бачимо, як в інформаційному просторі держави беруть участь православні миряни, священнослужителі з метою проповідування суспільству християнських чеснот та ідеалів. Офіційним друкованим загальноцерковним виданням УПЦ Київського Патріархату є журнал «Православний вісник Київського Патріархату» та газета «Голос Православ'я». Також більшість єпархій Церкви видають офіційні газети, журнали (подані в таблиці №1), брошури та підручники для навчання молоді в Недільних школах.

² Послання до Пастирів [Електронний ресурс].

Наприклад, у 2004 році Патріархія УПЦ КП безкоштовно розповсюдила по всій Україні сотні тисяч примірників «Закону Божого» протоієрея Серафима Слобідського для виховання сім'ї та молоді. Управління Донецької єпархії досі у вигляді листівок безкоштовно роздає тексти на богословську тематику³. У деяких єпархіях УПЦ КП функціонують такі установи, як «Видавничий відділ» та «Прес-служба єпархії». Зокрема, після отримання Патріаршого указу про призначення правлячим архієреєм Волинської єпархіїєпископ Михаїл (Зінкевич) одним із найперших основних завдань вважав створення єпархіальних відділів. 24 червня 2004 року указом владики Михаїла №42 утворено Прес-службу Луцько-Волинської єпархії, яка стала структурним підрозділом Волинського єпархіального управління. Основні завдання підрозділу зафіксовані в документі «Положення про прес-службу Луцько-Волинської єпархії». До цього органу входять видавничий відділ і книгарня-бібліотека «Ключі». Варто відзначити, що від початку заснування видавничого відділу Волинської єпархії його працівником є український літератор, член Спілки християнських письменників України Гребенюк Віктор Іванович (псевдонім Брат Віктор). Завдяки своїй художній творчості Віктор Гребенюк став автором містерій, новел, книг не тільки на світську, але й на релігійну тематику. У 2011 році видано акафіст Пресвятій Богородиці перед Її образом «Нерушима стіна», написаний ритмізованою та римованою прозою. Особливим виданням Брата Віктора стала епічна містерія «Діяння небожителів», над якою автор працював 19 років, а в 2015 році здобув «Міжнародну премію ім. Пантелеймона Куліша»⁴.

Одним із найвідоміших єпархіальних видавців є Православне видавництво «Благодатний вогонь» Чернівецько-Буковинської єпархії, яке налічує сотні найменувань богослужбової, художньої, молодіжної, просвітницької літератури та інших видань. Варто відзначити, що митрополитом Чернівецьким і Буковинським Данилом (Ковальчуком) вперше здійснено переклад із старослов'янської на українську мову «Типікону», виданого 2012 року вищезгаданим

³ Відповідь-повідомлення Архієпископа Донецького і Маріупольського Сергія (Горобцова) у мережі «Facebook» Ростиславу Дідуху [Електронний ресурс].

⁴ Гребенюк Віктор Іванович [Електронний ресурс].

видавництвом. Львівська єпархія в особі Наталії Бадікової випускає книги та брошури євангельсько-просвітницького характеру.

Священнослужителі УПЦ КП доносять людям Слово Істини у вигляді Просвітницьких передач. Їх можна побачити на кількох каналах України. Так «5 канал» спільно з управлінням Київської Патріархії випускає передачу «Діалоги з Патріархом», яка виходить щонеділі і налічує понад 120 передач. Дана передача – це щотижневі бесіди зі Святейшим Патріархом Київським і всієї Руси-України Філаретом, який

«ділиться власними думками про актуальні проблеми сьогодення та розтлумачує духовний зміст подій. Це складні богословські питання, викладені простою і доступною, зрозумілою кожному мовою. Це позиція церковної моралі щодо дочасних і наболілих суспільних питань, що хвилюють кожного»⁵.

Понад 58 випусків передачі «Що каже священник» побачили світ на Волині. Це спільний проект телестудії Волинської єпархії «Собор» (головний редактор Андрій Гнатюк) і державного телеканалу «Нова Волинь». Варто зауважити, що Волинська єпархія поки єдина єпархія в УПЦ КП, яка має свою єпархіальну телестудію.

Цікавими є щотижневі Християнсько-просвітницькі телепрограми прот. Іоана Замараєва «Сторінками Головної книги» (486 передач) та «Мала Пасха» (200 передач), які випускаються Херсонською єпархією.

Свої єпархіальні радіостанції функціонують у Волинській єпархії – радіостудія «Благо» (головний ред. прот. Віктор Пушко), Львівській єпархії – Православне радіо «Град Лева» (головний ред. прот. Віктор Кайда) та Херсонській єпархії – Радіо «Софія» (головний ред. прот. Євгеній Сидоренко).

Красу богослужінь Православної Церкви, життя святих угодників Божих, церковний календар, офіційні церковні заходи публікуються на сторінках як головного сайту Церкви, так і церковних інтернет-ресурсів єпархій, монастирів, духовних навчальних закладів, релігійних організацій тощо.

⁵ Діалоги з Патріархом [Електронний ресурс].

Церковні засоби масової інформації – це не тільки приналежність церковних структур або ж громад чи приватних осіб, які доносять до свого споживача церковні новини, нагадують історію й зміст поточного свята, розповідають про ту або іншу святиню й тому подібне. Усе це можуть робити будь-які ЗМІ. Церковність засобів масової інформації визначається не цим, а насамперед тим, що подіям, фактам, явищам – поточним або історичним – дається не яка-небудь інша, а саме християнська, євангельська, церковна православна оцінка.

Без сумніву, сьогодні не можемо говорити про церковну комунікацію, оминаючи проблему співпраці Церкви з медіа та використання нею засобів соціальної комунікації, адже саме вони спроможні максимально розширити поле для євангелізації і зробити церковну комунікацію справді дієвою.

Церковні засоби не можуть конкурувати із світськими засобами масової інформації. Православна церква звертається до всіх працівників ЗМІ і просить не пропагувати насильство, аморальність, розпусту, гомосексуалізм, не висловлювати думку окремих людей, яка не є соборним голосом Церкви.

Але справа в тім, що для загальнодержавного подання інформації, що стосується Церкви, церковні та конфесійні ЗМІ будуть вузькими в плані поширення для широкого кола людей інформації. Тому тут підключається релігійна журналістика, яка переважно правдиво висвітлює у своїх сюжетах діяльність Церкви. Завданням релігійної журналістики є:

1. Інформувати громадськість про церковно-релігійні події як загальнодержавного характеру, що мають значення для всього суспільства, так і стосуються життєдіяльності певної релігійної громади, окремої релігійної організації.
2. Висвітлювати діяльність церковно-релігійних організацій, давати достатній обсяг інформації, щоб читачі могли скласти уявлення про принципи та особливості функціонування тих чи інших релігійних структур. Причому, як зазначають автори підручника «Основи теорії міжнародної журналістики» О. Гриценко та В. Шкляр, ЗМІ повинні не тільки «передати інформацію про те, що сталося, а пояснити, зіставити, погли-

бити події року, тижня, висвітлити їхні причини та показати важливі зв'язки між ними»⁶.

3. Роз'яснювати читачам у максимально доступній формі особливості релігійних доктрин і вчень, їхні переваги та недоліки, еволюцію, місце в історії держави, значення для народу, що дозволить сформувати в читацької аудиторії уявлення про релігійну панораму в країні.
4. Розповідати про церковні традиції, релігійні вірування українського народу з метою повернення нації до своїх духовних джерел, передання історичного досвіду у вирішенні суспільно-політичних, культурних і моральних проблем. Засоби масової інформації у своїх матеріалах на церковно-релігійну тематику мають розкривати позитивні ідеали минулого й сьогодення, боротися з поширенням зла, гріха та розпусти і в такий спосіб підкаватися про моральний стан особи й суспільства.

Релігійні ЗМІ мають також певну просвітницько-виховну функцію, вони є способом свідчення про християнську віру в сучасних умовах, навчання тому, як християнин може та повинен реагувати на виклики сучасності.

Матеріали на релігійну тематику в друкованих ЗМІ становлять досить вузький жанровий діапазон. Хоч у всеукраїнських газетах та журналах серед публікацій на релігійну тематику можна знайти репортажі та есе, огляди та коментарі, проте переважна більшість матеріалів подана у вигляді:

- коротких інформаційних повідомлень, заміток, які можуть бути як регулярними, так і нерегулярними (поодинокими);
- аналітичних статей (як правило, це прерогатива тижневиків);
- інтерв'ю (раніше траплялися вкрай рідко, тепер достатньо);
- фотофактів (на знімках зображено храми із зазначенням назви та місця розташування; будь-які коментарі чи додаткова інформація відсутні).

Останнім часом українські ЗМІ активно включились у критику життя Церкви, зокрема архієреїв, священнослужителів та монахів.

⁶ Гриценко О. М., Шкляр В. І. Основи теорії міжнародної журналістики. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2002. – С. 126

Досить часто виходять скандальні сюжети й статті про вартісні «мерседеси», дорогі телефони, водіїв, коштовні подарунки, гулянки тощо, викликаючи у відповідь обурення простих людей (особливо належних до конфесії, яка критикує), а також занадто емоційну, а часом навіть неадекватну реакцію з боку церковнослужителів. Саме на телеканалі 1+1 виходять телесюжети про Церкву в програмах «ТСН» та «Гроші». Варто згадати скандал між намісником Києво-Печерської лаври митроп. Павлом і журналістами «1+1», а також нещодавній вчинок Тернопільського архієпископа Мстислава – яскравий приклад.

Звісно, нинішній спосіб життя чи дії деяких архієреїв викликають у людей нерозуміння, обурення, часом несприйняття, відштовхуючи їх від Церкви, бо люди бачать і знають, як це суперечить заповідям та Священному Писанню.

Усе ж через висвітлення подій у скандальних роликах, зокрема про гріхи церковнослужителів, нажаль, люди в розпачі покидають Церкву Христову і приєднуються до інших релігійних організацій, особливо тих, які носять еретичний характер (сект).

Ще не у всіх програмах щодо Церкви висвітлення подій відбувається правдиво, інколи навіть буває на «замовлення» окремих людей. Такі речі є неприпустимими, адже коли мова йде про Церкву Христову, то як може писати необізнаний журналіст без фахівця у цьому плані – священика, що-небудь, не дослідивши досконало?

Отже, говорити людям правду – обов'язок кожного православного християнина, але не варто забувати, що скандальні ролики є найбільш цікавими для всіх, і, дивлячись їх, людина не тільки має привід для розмов, у тому числі гріха осуду, а зневіряється не в самому персонажі скандалу, а в Церкві! Але Господь сказав *«Не судіть, і не осудні будете»*! Адже не всі священнослужителі однакові. Яскравим прикладом слугує Сербський патріарх Павло, відомий своїм скромним аскетичним життям. Про нього, наприклад, мало сюжетів існує, так само про українських святих, а якщо і є, то ролики користуються малою кількістю переглядів. Тому світським журналістам, які висвітлюють проблеми Церкви, також слід бути обережними, бо їхня праця проникливо входить у серця людей.

Тож беручи до уваги всі вищенаведені тези, ми можемо зробити висновок про те, що активність служб Церкви в медіасфері в жодному разі не повинна полягати в приверненні уваги суспільства до самих

себе будь-якою ціною та у створенні якомога більшої кількості інформаційних приводів. А найбільш дієвим стримуючим фактором, який не дозволив би церковним працівникам вийти за межі євангельських моральних орієнтирів, повинні стати слова Господа Ісуса Христа, Який, задалегідь застерігаючи нас від гордині, егоцентризму та, як говорять у наш час, самопіару, грізно попереджає кожного з нас: «Коли виконаєте все, що вам було наказано, кажіть: ми – раби, нічого не варті, тому що зробили те, що повинні були зробити» (Лк. 17: 10).

Таким чином, Церква Христова завдячує людям, які відкрили світу такий айсберг, як ЗМІ, завдяки яким християни можуть більше дізнатися про Бога, спасіння через Церкву та на православних порталах чи телесюжетах знайти відповіді на прості запитання життя. А люди, далекі від Церкви, послухавши Слово Боже, можуть зрозуміти, що причина існування всього – Христос, знайшовши можливість, прийти до храму, де знайдуть реальне життя з Христом.

Список джерел і літератури:

1. *Біблія*. Книги Священного Писання Старого та Нового Завіту. - К.: Видання Київської Патріархії Української Православної Церкви Київського Патріархату, 2004. – 1407 с..
2. Архієрейський Собор УПЦ Київського Патріархату 22 серпня 2000 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.cerkva.info/church/arkhiereyskiy-sobor-upts-kyivskoho-patriarkhatu-22-serpnia-2000-roku>.
3. Відповідь-повідомлення Архієпископа Донецького і Маріупольського Сергія (Горобцова) у мережі «Facebook» Ростиславу Дідуху [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.facebook.com/profile.php?id=100011552106907>.
4. Гребенюк Віктор Іванович [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D1%80%D0%B5%D0%B1%D0%B5%D0%BD%D1%8E%D0%BA_%D0%92%D1%96%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80_%D0%86%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87
5. Гриценко О. М., Шкляр В. І. Основи теорії міжнародної журналістики. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2002. – 75 с.
6. Послання до Пастирів [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.cerkva.info/church/poslannya-do-pastyriv>.

Таблиця 1
Перелік офіційних друкованих єпархіальних видань
УПЦ Київського Патріархату

<i>Газета/ журнал</i>	<i>Найменування видання</i>	<i>Ким видано</i>	<i>Головний редактор</i>
Журнал	Православний вісник Київського Патріархату	Київська Патріархія	прот. Олександр Трофимлюк
Газета	Голос Православ'я	Київська Патріархія	архієпископ Євстратій (Зоря)
Газета	Волинські єпархіальні відомості	Волинська єпархія	Віталій Клімчук
Газета	Відомості Православної Дніпропетровщини	Дніпровська єпархія	Василь Бабій
Газета	Духовна криниця	Дрогобицько-Самбірська єпархія	прот. Іоан Альмес
Газета	Голос Церкви	Івано-Франківська єпархія	прот. Юрій Гречанюк
Газета	Коломийський вісник	Коломийська єпархія	єпископ Юліан (Гатала)
Журнал	Лоза виноградна	Коломийська єпархія	прот. Іван Рибачук
Журнал	Церковні дзвони	Львівсько-Сокальська єпархія	прот. Володимир Бачинський
Газета та збірник	Полтавські єпархіальні відомості	Полтавська єпархія	архієп. Федір (Бубнюк)
Газета	Духовна нива	Рівненська єпархія	Михайло Якимович

Газета	Православний християнин	Сумська єпархія	–
Газета	Лампада Православ'я	Тернопільсько-Кременецька єпархія	ієрей Володимир Зубілевич
Газета	Седмиця	Херсонська єпархія	прот. Іоан Замараєв
Газета	Архангельський глас	Михайлівський Золотоверхий монастир	Братія монастиря

Таблиця 2

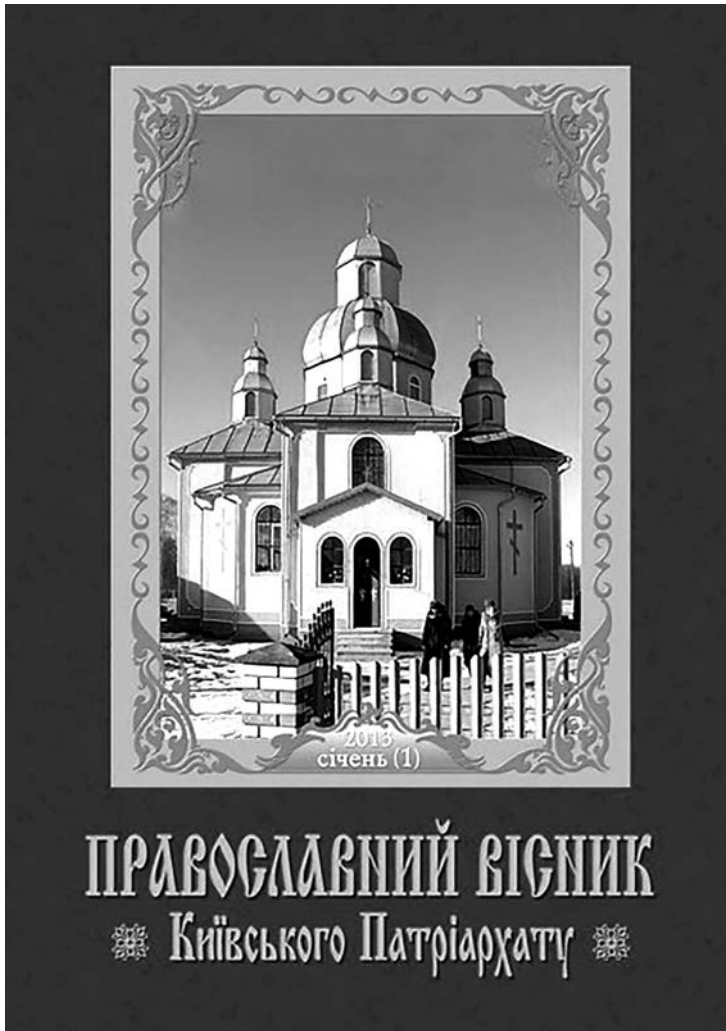
*Перелік наукових видань Духовних навчальних закладів
УПЦ Київського Патріархату / початок*

<i>Газета/ журнал</i>	<i>Найменування видання</i>	<i>Ким видано</i>	<i>Головний редактор</i>
Електронний науковий журнал	Богословський Вісник Київської Православної Богословської Академії	КПБА	Ректор КПБА – митрополит Епіфаній (Думенко)
Богословсько-історичний збірник	Труди Київської Духовної Академії	КПБА	Ректор КПБА – митрополит Епіфаній (Думенко)
Богословський збірник	Апологет	ЛПБА	Ректор ЛПБА – протоієрей Ярослав Ощудляк
Збірник	Збірник матеріалів щорічної міжнародної наукової конференції	ЛПБА	Ректор ЛПБА – протоієрей Ярослав Ощудляк
Збірник	Збірник матеріалів християнських пошто-вих читань	ЛПБА	Ректор ЛПБА – протоієрей Ярослав Ощудляк

Таблиця 2

Перелік наукових видань Духовних навчальних закладів УПЦ КП / закінчення

Богословсько-історичний науковий журнал	Волинський Благовісник	ВПБА	Ректор ВПБА – протоієрей Володимир Вакін
Збірник	Збірник матеріалів щорічної міжнародної наукової конференції	ВПБА	Ректор ВПБА – протоієрей Володимир Вакін
Історико-богословський журнал	Андріївський вісник	РАС	Ректор – протоієрей Віталій Лотоцький
Науковий журнал	Богословський вісник	Філософсько-теологічний факультет при ЧНУ ім. Юрія Федьковича	протоієрей Миколай Щербань

Журнал «Православний вісник Київського Патріархату»
– офіційне друковане видання Української Православної Церкви Київського Патріархату

